

## Revolution och krig

I dag för precis 100 år sedan abdikerade den ryske kejsaren Nikolaj II, vilket blev starten på den ryska revolutionen, som inte enbart utmynnade i att bolsjevikerna grep makten i det kaotiska riket och mot förmodan också behöll den i 74 år. En för oss lyckosam biprodukt av spektaklet var som bekant tillblivelsen det självständiga Finland, vars firande detta år börjar få fart.

Inför festiviteter är det bra att påminna sig om de kontexter som styrde utvecklingen i Finland. Revolutionen bröt ut på grund av att imperiet var för svagt för att föra ett utdraget världskrig. Och när kaoset en gång brutit ut gav maktvakuumet imperiets västra delar en chans att klippa av banden till centralmakten och förklara sig självständiga.

Lantdagens självständighetsdeklaration var endast ett av många stapplande steg som ledde till republiken Finlands födelse. Mellan kejsaren abdikation och stadfästandet av vår republikanska regeringsform sommaren 1919 rymdes flera dramatiska händelser, som mycket väl kunde ha utmynnats i något helt annat.

Samtida finländare uppfattade alltsammans i första hand som en del av ryska revolutionen. Så gjorde ju också bolsjevikerna och tyskarna. Vardera parten hade intresse av att få kontroll över Finland och uppviglade därför sina finländska bundsförvanter att gripa makten i landet.

Kriget i Finland våren 1918 var därför i praktiken en del av det eskalerande inbördeskriget i Ryssland. Den som föredrar snäva perspektiv kan fortsätta att tala om frihetskrig, inbördeskrig, medborgarkrig, röda upproret, revolution eller klasskrig. Vill man gestalta Finlands historia som en del av Europas historia bör konflikten betecknas snarast som en kort episod i första världskriget.

En annan förenkling är att kriget skulle ha delat Finlands folk i två tätt sammansvetsade läger. Jovisst, den röda och den vita terrorn drabbade tusentals familjer och när de vita hade utgått som segrare kunde de utmäta sin hämnd betydligt effektivare än de röda. Om de röda hade vunnit striden skulle det omvända ha gällt, eftersom Finland då skulle ha fått sin beskärda del av bolsjevikterrorn.

De som kämpade på den vita sidan drevs dock ingalunda alla av samma motiv. Jägaraktivisterna och självständighetsivrarna ville kasta ut ryssen. De laglighetssinnade försökte i första hand stoppa att revolutionen spreds till Finland, medan Mannerheim och de andra ”ryssofficerarna” antagligen uppfattade sig som imperiets kontrarevolutionärer. Det krävdes många överslätningar för att sammanfoga detta mischmasch av motiv till en berättelse om det vita Finlands födelse.

Samma problem fanns på den röda sidan. Reformistiska socialdemokrater var ångerköpta över att arbetarrörelsen hade uppviglats att gripa till vapen. De revolutionära socialisterna väntade däremot på revansch och uppfattade sådant prat som klassförräderi. För att förtränga dessa inre motsättningar valde man därför att i stället fokusera den röda minneskulturen på den vita terrorn och på misären i fånglägren.